

Historia Wydziału Chemicznego Politechniki Łódzkiej

prof. dr hab. inż. Ludomir Ślusarski

W okresie zaborów utworzenie w Polsce uczelni technicznej napotykało na istotne trudności, w Łodzi nie wchodziło w rachubę. Ze względu na silnie rozwinięty przemysł podejmowano wprawdzie starania w tym kierunku, ale bez powodzenia [1]. W konsekwencji młodzież łódzka nie mogła się kształcić na poziomie akademickim, w macierzystym mieście. Co bardziej ambitni młodzi ludzie wyjeżdżali w tym celu do innych ośrodków krajowych bądź, częściej zagranicznych. Problem ten został rozstrzygnięty dopiero po wojnie, w 1945 roku, w formie Dekretu. Podjęto decyzję w sprawie utworzenia Politechniki Łódzkiej, początkowo w liczbie trzech Wydziałów, w tym Wydziału Chemicznego. Początki były wyjątkowo trudne. Przewidziany na siedzibę Wydziału budynek, zajęty przez wojsko sowieckie, był w opłakanym stanie i wymagał gruntownego remontu.

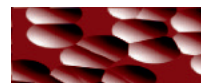
Prof. A. Dorabialska (od lewej Władysław Reimschüssel, Adam Chyżewski, Henryk Bem, Anna Kalinowska) [2]

Młodzież garnęła się do nauki, ale początkowo brakowało nauczycieli akademickich. Problemy, zarówno Uczelni jak i wspomnianych Wydziałów, udało się rozwiązać dzięki znakomitemu kierownictwu, w osobach Rektora – Profesora Bogdana Stefanowskiego oraz Prorektora – Profesora Osmana Achmatowicza. Pełniąc funkcję Prorektora, po wyjeździe do Warszawy Prof. B. Stefanowskiego w r. 1948, został on wybrany Rektorem i pełnił tę funkcję do r. 1952. Funkcję Dziekana Wydziału Chemicznego, w latach 1945-1951, pełniła z wielkim powodzeniem Prof. Alicja Dorabialska.

Stopniowo pracę na wspomnianym Wydziale podejmowała coraz większa liczba chemików i wykładowców innych specjalności, kończących studia w Politechnice Warszawskiej (zrujnowanej w czasie wojny), ale również w innych uczelniach: Politechnice Lwowskiej, Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie, Uniwersytecie Warszawskim, Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, bądź za granicą. Sprawą nader pilną było uruchomienie zajęć na Wydziale Chemicznym PŁ. Oczekiwała na to młodzież, pozbawiona możliwości nauki w okresie okupacji. Na wniosek Rady Wydziału Chemicznego Senat, w dniu 27.06.1945 roku powołał na stanowisko profesorów zwyczajnych: prof. Osmana Achmatowicza w Katedrze Chemii Organicznej, prof. Alicję Dorabialską w Katedrze Chemii Fizycznej, prof. Tadeusza Wojno w Katedrze Krystalografii i Mineralogii¹, prof. Tadeusza Trepkę w Katedrze Technologii Chemicznej i Technologii Włókna oraz prof. Marcellego Struszyńskiego² w Katedrze Chemii Analitycznej. Ponadto powołano trzy osoby jako profesorów nadzwyczajnych oraz trzy osoby na stanowiskach adiunktów. Wspomniane nominacje umożliwiły uruchomienie zajęć jeszcze w roku 1945. Jednak pewna liczba kandydatów nie miała odpowiedniego przygotowania na poziomie szkoły średniej. W związku z tym, w latach 1945-1948 w Uczelni organizowano kurs wstępny dla młodzieży, której wojna uniemożliwiła uzupełnienie wiedzy podstawowej.

¹ Prof. T. Wojno przeniósł się do Politechniki Warszawskiej, ale przyjeżdżał na wykłady do Politechniki Łódzkiej.

² Prof. M. Struszyński nie podjął wykładów.

*Budynek Wydziału Chemicznego 1949 r.
Budowa części środkowej „łącznika”;
w centrum budynek stołówki studenckiej [2]*

Dalszy postęp odbywał się stopniowo. Konsekwentnie wzmocniono kadrę wykładowców. Wprowadzono studia dwustopniowe – inżynierskie i magisterskie. Zwiększono liczbę wykładowców i wyposażenie w aparaturę. Zakończono remont Gmachu Chemii. W latach 1945-1970 w sposób istotny zwiększono zarówno potencjał naukowy, jak i dydaktyczny Wydziału Chemicznego.

W roku akademickim 1945/46 czynnych było zaledwie 9 katedr, wraz z należącymi do nich zakładami. Początkowo odbywało się 13 podstawowych wykładów oraz 8 wykładów pomocniczych. Do zakończenia studiów wymagane było zakończenie wszystkich objętych programem zajęć, odbycie praktyki wakacyjnej i wykonanie, obranej za zgodą Dziekana, pracy dyplomowej. W dniu 28 stycznia 1948 r. na mocy Ustawy wprowadzono w Politechnice Łódzkiej studia dwustopniowe. W r. 1954 przekształcono je w jednolite studia pięcioletnie. Warto wspomnieć, że z początkiem roku akademickiego 1949/50 zakończono remont Gmachu Chemii. Umożliwiło to m. in. zorganizowanie Biblioteki Wydziałowej. Funkcjonuje ona do chwili obecnej, w specjalnie zbudowanym gmachu, jako Biblioteka im. Profesora Osmana Achmatowicza.

Ponadto na podstawie ustawy z dnia 5 listopada 1958 r. Wydział Chemiczny uzyskał prawo nadawania stopnia naukowego doktora nauk technicznych oraz stopnia naukowego docenta. Początkowo (do roku 1970) działalność naukowa i dydaktyczna Wydziału Chemicznego odbywała się w poszczególnych Katedrach, w miarę potrzeby współpracujących z odpowiednimi Zakładami.

Funkcjonowały następujące katedry:

- Katedra Matematyki (z Zakładem)
- Katedra Fizyki (z Zakładem)
- Katedra Chemii Organicznej (z Zakładem)
- Katedra Chemii Ogólnej, włączona jako Zakład Chemii Ogólnej, do Katedry Chemii Nieorganicznej. W r. 1965 reaktywowana jako Katedra Chemii Ogólnej
- Katedra Chemii Organicznej (z Zakładami: Chemii Organicznej, Mikroanalizy, Syntezy Organicznej)
- Katedra Chemii Fizycznej
- Katedra Chemii Radiacyjnej (utworzono Zakład o tej samej nazwie oraz Zakład Spektrochemii)
- Katedra Aparatury Przemysłu Chemicznego (Zakład Aparatury Przemysłu Chemicznego i Zakład Aparatury Przemysłu Spożywczego)
- Katedra Technologii Nieorganicznej (Zakład Technologii Nieorganicznej)
- Katedra Technologii Kauczuku i Gumy (Zakład Technologii Kauczuków i Gumy)
- Katedra Technologii Włókna i Farbiarstwa
- Katedra Technologii Barwników
- Katedra Technologii Celulozy i Papieru (Zakłady: Technologii Papieru i Technologii Celulozy).

Kierownikami katedr i zakładów byli znani specjaliści, na ogół profesorowie, wymieniony system działał więc dobrze. Jednak w r. 1970 nastąpiła zmiana struktury Uczelni. Wymienione uprzednio Katedry i Zakłady przekształcono w Instytuty i 1 Katedrę, a mianowicie:

1. Instytut Chemii Ogólnej (obecnie Instytut Chemii Ogólnej i Ekologicznej) powstał z połączenia Katedr: Chemii Ogólnej, Chemii Nieorganicznej i Technologii Nieorganicznej.
2. Instytut Chemii Organicznej powstał z połączenia Katedr: Chemii Organicznej, Syntezy Organicznej oraz Zakładu Mikroanalizy.
3. Katedrę Chemii Radiacyjnej przekształcono w Instytut Techniki Radiacyjnej, a następnie w Międzyresortowy Instytut Techniki Radiacyjnej.
4. Instytut Technologii Polimerów i Barwników powstał

przez połączenie Katedr: Technologii Kauczuków i Gумы, Technologii Organicznej oraz Technologii Garbarstwa. Następnie do Instytutu przyłączono Katedrę Technologii Barwników.

5. Katedra Fizyki Molekularnej. Utworzenie wymienionej Katedry było nawiązaniem do koncepcji nauczania fizyki doświadczalnej w Politechnice Łódzkiej.

Gwoli ścisłości trzeba dodać, że z Wydziałem Chemicznym blisko współpracował Instytut Technologii Celulozy i Papieru.

Konsolidacja instytutów Wydziału Chemicznego, z uwzględnieniem Katedry Fizyki Molekularnej, była uzasadniona. Umożliwiła koncentrację badań, lepsze wykorzystanie aparatury, nawiązanie bliskich kontaktów z ośrodkami zagranicznymi, publikowanie wyników badań w prestiżowych czasopismach zagranicznych. Notabene Wydział Chemiczny, od początku swego istnienia, zdobywał coraz mocniejszą pozycję, zarówno w kraju, jak i za jego granicami. Trudno byłoby w krótkim podsumowaniu wymienić wszystkie osoby, które przyczyniły się do rozwoju Wydziału, podano więc przykłady:

- Prof. Osman Achmatowicz, Prorektor i Rektor Politechniki Łódzkiej. W latach 1945-1953 był pierwszym Kierownikiem Katedry Chemii Organicznej Wydziału Chemicznego, doktorem h. c. PŁ.
- Prof. Alicja Dorabalska, współtwórcza i Dziekan Wydziału Chemicznego PŁ. W latach 1945-1968 kierowała Katedrą Chemii Fizycznej PŁ.
- Prof. Edmund Trepka, Dziekan Wydziału Chemicznego, Prorektor PŁ.
- Prof. Jerzy Kroh, Rektor PŁ (w okresie dwóch kadencji), członek PAN, w latach 1962-1994 Dyrektor Katedry Chemii Radiacyjnej, a następnie Międzyre-

sortowego Instytutu Techniki Radiacyjnej, laureat 4 doktoratów h. c.

- Prof. Edward Józefowicz, współtwórcza Wydziału Chemicznego, był kilkakrotnie dziekanem i prodziekanem. W ciągu 23 lat był kierownikiem Katedry Chemii Nieorganicznej.
- Prof. Marian Kryszewski, członek rzeczywisty PAN, w latach 1968-1972 Dyrektor Instytutu Polimerów, doktor h. c. PŁ.
- Prof. Jan Michalski, w latach 1968-1970 Dziekan Wydziału Chemicznego, członek PAN, doktor h. c. PŁ
- Prof. Tadeusz Paryjczak, w ciągu 19 lat był Dziekanem Wydziału Chemicznego. W r. 2001 otrzymał tytuł doktora h. c. PŁ.

Wiele wymienionych osób zostało wyróżnionych tablicami pamiątkowymi.

Wydział Chemiczny Politechniki Łódzkiej, w okresie swojej działalności do roku 2013, wykształcił ogółem 7112 studentów, 237 doktorów nauk technicznych i 440 doktorów nauk chemicznych oraz 167 doktorów habilitowanych. Wielu pracowników Wydziału uzyskało tytuł profesora. Przedstawione w skrócie osiągnięcia Wydziału przyczyniły się w znacznej mierze do rozwoju chemii w Polsce, a szczególnie w środowisku łódzkim. Nie ulega więc wątpliwości, że długoletnie starania mieszkańców Łodzi o utworzenie Politechniki zostały uwieńczone sukcesem.

Literatura cytowana:

[1] K. Baranowski, Zeszyty Historyczne Politechniki Łódzkiej, z. 6, Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej, Łódź 2007.

[2] Wydział Chemiczny Politechniki Łódzkiej 1945-2015 (praca zbiorowa pod redakcją K. Strzelca). Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej, Łódź 2015.

